

**Övervakning av det svenska detalj-
handelsmonopolet för alkoholdrycker**
- Rapport till Europeiska kommissionen
december 2012

Det svenska detaljhandelsmonopolet för alkoholdrycker

Rapport till Europeiska kommissionen december 2012

Konkurrensverket december 2012

Skriven av: Cecilia Maxe Aglinder

Innehållsförteckning

1	Konkurrensverkets uppdrag	4
1.1	Konkurrensverkets uppdrag	4
1.2	Uppdragets genomförande.....	4
2	Inköp och försäljning	6
2.1	Systembolagets nya sortimentsmodell.....	6
2.1.1	Bakgrund	6
2.1.2	Nuläge.....	6
2.1.3	Synpunkter från leverantörer	8
2.1.4	Artiklar i modul T9	8
2.2	Hemleveranser, internetbeställningar	10
2.2.1	Hemleveranser.....	10
2.2.2	Internetbeställningar	11
2.3	Systembolagets tvister	11
3	Gårdsförsäljning, internetaktörer	13
3.1	Gårdsförsäljning	13
3.2	Internetaktörer	13
4	Klagomål och synpunkter	15
5	Ärenden i Alkoholsortimentsnämnden	18
6	Försäljning och konsumtion av alkohol	19
6.1	SoRADs rapportering	19
6.2	Systembolagets försäljning.....	19
6.2.1	Fast sortiment, tillfälligt sortiment, beställningssortiment.....	19
6.2.2	Lokalt val, lokalt producerade produkter och Systembolagets privatimportservice	20
6.3	Alkoholdrycker beställda via Internet.....	21
6.4	Utvecklingen	22
7	Sammanfattande kommentar	23

1 Konkurrensverkets uppdrag

1.1 Konkurrensverkets uppdrag

I samband med förhandlingarna om svenskt medlemskap i EU behandlades frågan om Systembolagets detaljhandelsmonopol. Europeiska kommissionen (hädanefter kommissionen) ansåg att alla effekter som är diskriminerande mellan nationella och importerade varor måste avlägsnas. Vid protokollförda samtal mellan företrädare för den svenska regeringen och berörda tjänstegrenar inom kommissionen angavs vissa förutsättningar för att detaljhandelsmonopolet skulle anses fungera icke-diskriminerande. Av mötesprotokollet framgår att med icke-diskriminering avses följande:

- Inköps- och försäljningsvillkor för alkoholdrycker ska vara objektiva.
- Villkoren ska tillämpas likvärdigt på medborgare och produkter i gemenskapen.
- Villkoren ska vara transparenta.

I enlighet med överenskommelsen vid Sveriges anslutning till EU ska Konkurrensverket utöva tillsyn över detaljhandelsmonopolet vad gäller dess icke-diskriminerande funktionssätt och rapportera till kommissionen två gånger om året. Uppdraget finns även inskrivet i regeringens instruktion till Konkurrensverket¹. Konkurrensverket har utfört uppdraget sedan den 1 januari 1995.

1.2 Uppdragets genomförande

Konkurrensverkets uppdrag innebär att olika faktorer i Systembolagets verksamhet som kan ha betydelse för bedömningen av detaljhandelsmonopolets nuvarande och fortsatta icke-diskriminerande funktionssätt redovisas. I uppdraget ingår också att redogöra för de åtgärder som har vidtagits eller avses att vidtas av Systembolaget och andra aktörer på marknaden och som kan ha betydelse för det icke-diskriminerande funktionssättet.

Konkurrensverket har i tidigare rapporter redogjort för Systembolagets inköpsprocess och sortimentsmodell samt för utvecklingen av konsumtion och försäljning på den svenska alkoholmarknaden. Tidigare rapporter har även behandlat avvikelser från Systembolagets inköpsprocess samt Systembolagets åtgärder mot korruption m.m. Vidare har Konkurrensverket löpande rapporterat om vissa klagomål relaterade till Systembolaget. I den första rapporten från december 2007 refererades EG-

---

¹ Förordning (2007:1117) med instruktion för Konkurrensverket, 4§

domstolens dom i det s.k. Rosengrenmålet² samt EG-domstolens dom om fördragsbrott³ vilka rörde reglerna för privatimport av alkoholvaror och delvis utgjorde bakgrunden till att den svenska regeringen i september 2007 tillsatte Alkohollagsutredningen. De två domarna föranledde vissa ändringar i den svenska alkohollagen redan år 2008.

I årets första rapport (juni 2012) redogjordes för Systembolagets nya sortimentsmodell som börjat implementeras under hösten 2012 och som avses vara slutligt införd i början av hösten 2013. Förevarande rapport innehåller viss kompletterande information avseende den nya modellen. Vidare rapporterar Konkurrensverket bl.a. om Systembolagets försöksverksamhet med hemleveranser. Klagomål på Systembolaget som inkommit till Konkurrensverket refereras liksom ärenden som behandlats av Alkoholsortimentsnämnden under januari-september 2012. Siffror på Systembolagets försäljning under januari-september 2012 presenteras och statistik från SoRAD (Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning) gällande internethandeln med alkoholdrycker refereras. Avslutningsvis ges en sammanfattande kommentar.

Under arbetet med rapporten har Konkurrensverket ställt frågor till och inhämtat material från Systembolaget. Frågor har även ställts till bl.a. Alkoholsortimentsnämnden och berörda branschorganisationer. Vidare har Konkurrensverket inhämtat material från SoRAD.

Systembolaget har beretts möjlighet att lämna synpunkter i anslutning till rapportens färdigställande.

---

² Mål C-170/04 Rosengren m.fl.

³ Mål C-186/05 kommissionen mot Sverige

2 Inköp och försäljning

2.1 Systembolagets nya sortimentsmodell

2.1.1 Bakgrund

Systembolaget påbörjade under år 2010 en genomlysning av sitt arbetssätt och kunderbjudande för att i framtiden kunna möta olika kundgruppers förväntningar bättre. Med anledning av detta har Systembolaget återkommande bjudit in sina leverantörer till diskussioner rörande vad som skulle kunna förbättras i Systembolagets sortimentsmodell. Systembolaget har dokumenterat leverantörernas synpunkter och delgett leverantörerna den samlade bilden av förändringsönskemålen.

2.1.2 Nuläge

I maj 2012 presenterade Systembolaget sin nya sortimentsmodell. Den 1 oktober 2012 genomfördes en större förändring av Systembolagets inköpsvillkor med anledning av den nya modellen. I samband med att Systembolaget kommunicerade förändringarna i inköpsvillkoren till leverantörerna informerade Systembolaget även om vilka övergångsregler som kommer att gälla under införandefasen (längst t.o.m. den 31 augusti 2013). Den nya sortimentsmodellen kommer att införas gradvis och planeras vara slutligt införd i början av hösten 2013.

Konkurrensverket gav en utförlig beskrivning av den nya sortimentsmodellen i sin rapport till kommissionen i juni 2012. I korthet innebär modellen ett nytt sätt att klassificera och gruppera butiker, samt införande av flera sortimentsmixar och tätare sortimentsskiften. Systembolagets syfte med modellen är att man bättre ska anpassa sortimentet efter kundbehovet och skapa större flexibilitet för kunderna.

Även för leverantörernas del innebär den nya modellen förändringar. Sortimentet kommer att utvärderas med kortare intervaller, och artiklar i beställningssortimentet kommer att delta i samma utvärderings- och rankingprocess som artiklar i det fasta sortimentet.⁴ Artiklar kommer att utvärderas efter den försäljning de genererar totalt sett, inte enbart efter försäljningen i de butiker där de finns. För att kompensera artiklar som inte lagerförs på alla butiker kommer varje artikels bidrag därför att viktas. Syftet är att skapa en mer rättvis bedömning av artiklarnas prestation. Alla leverantörer kommer att få en veckovis preliminär ranking via Leverantörsportalen där de kan följa sina artiklars prestationer jämfört med andra i samma segment. Leverantörerna kommer emellertid att kunna se endast sina egna artiklars namn i Leverantörsportalen. För övriga artiklar visas endast poäng.

---

⁴ En leverantör vars artikel kvalificerat sig från beställningssortimentet till det fasta sortimentet kan alltid välja att avstå från att lansera artikeln i det fasta sortimentet.

En konsekvens av den nya sortimentsmodellen är enligt Systembolaget att antalet artiklar som är lagerstyrda på butik kommer att öka från cirka 1600 till cirka 2000. Samtidigt kommer det att vara färre artiklar som finns på samtliga butiker. En artikels placering i butik beror på det av Systembolaget bestämda antalet positioner (artiklar) i sortimentsmixplanen och placeringen i rankinglistan för respektive segment och behov.

I november 2012 hade Systembolaget leverantörsträffar där man gick igenom förutsättningarna för den simulerade utvärdering som kommer att genomföras i december 2012. Den simulerade utvärderingen kommer att visa konsekvenserna per artikel om den nya sortimentsmodellen skulle införts nu. Det är dock en simulering som grundas på historiska data varför den inte kommer att utgöra den slutligt gällande. Den slutliga utvärderingen kommer att göras i början av juli 2013. Systembolaget kommer att sammanställa frågor och svar och publicera dessa på Leverantörsportalen.

Två förändringar som har omedelbar koppling till införandet av den nya modellen är dels att Systembolaget sedan den 1 oktober 2012 har avvecklat den s.k. konsumentpanelen, dels att avtalstiden för de nyheter som lanserades i fast sortiment per den 1 oktober 2012 är elva istället för tolv månader. Skälet till att konsumentpanelen avvecklats är enligt Systembolaget att den spelat ut sin roll i och med införandet av den nya modellen. Lansering via panelen har varit begränsad till en viss andel artiklar som kunnat ta plats i det fasta sortimentet och har inneburit att "dubletter" lanserats långt efter det att den första lanseringen varit aktuell. Den nya sortimentsmodellen innebär enligt Systembolaget att förutsättningarna för marknadstillträde för nya artiklar förbättras väsentligt. Detta sker bl.a. genom att antalet nyheter som lanseras i fast sortiment ökar och att nyheterna i större utsträckning än tidigare poängberäknas och rankas och således kan bli kvar i det fasta sortimentet. Det sker även genom att artiklar i beställningssortimentet poängberäknas och rankas för eventuell flyttning till det fasta sortimentet och genom att sådana byten ger butikstäckning direkt (modul T9 tas bort, se vidare under avsnitt 2.1.4. nedan).

I övrigt kan nämnas att Systembolaget tagit bort det s.k. Norgefiltret. Detta filter innebar att försäljningen på fyra Systembolagsbutiker nära den norska gränsen räknades bort vid ranking eftersom försäljningen i dessa butiker inte var representativ för kundefterfrågan hos Systembolagets kunder i stort. De analyser Systembolaget genomförde under hösten 2011, i samband med arbetet med den nya sortimentsmodellen, visade emellertid att skillnaden i köpmönster i de aktuella gränsbutikerna i jämförelse med övriga Systembolagsbutiker hade minskat och inte var så stor som tidigare. Systembolaget genomförde förändringen vid årsskiftet 2011/2012 men den skedde formellt i Systembolagets Allmänna Inköpsvillkor den 1 oktober 2012.

2.1.3 Synpunkter från leverantörer

Systembolaget uppger att klagomål som leverantörer framför till Systembolaget generellt är koncentrerade kring ett fåtal frågor. Vid de sortimentsutvärderingar som görs två gånger per år är det alltid vissa artiklar som får minskad distribution eller avlistningsbesked vilket ibland ger upphov till klagomål. Systembolaget framhåller dock att gränserna är tydligt kommunicerade i Systembolagets Allmänna Villkor samt i modulplanerna.

Synpunkter på Systembolagets hantering av offerter är något som Systembolaget kontinuerligt tar emot. Mot bakgrund av Systembolagets ställning som statligt handelsmonopol anser Systembolaget att det är viktigt att man upprätthåller vissa principer för när en offert kan godtas eller inte. Uppenbara felskrivningar från en leverantör kan förbises men tvetydiga, utelämnade eller felaktiga uppgifter innebär att offerten avvisas. Under våren 2012 har Systembolaget haft en dialog med bl.a. Sprit- och Vinleverantörsföreningen för att utvärdera om det finns möjlighet att gemensamt se till att antalet avvisade offerter minskar.

En vanlig synpunkt till Systembolaget är också att leverantörer upplever att deras produkter är tillfälligt slut i hyllorna ute i Systembolagets butiker. Även denna synpunkt tas upp i de återkommande diskussionerna med leverantörerna. Systembolaget har även en kontinuerlig dialog med sina butikschefer om vikten av ett fungerande varuflöde. Detta är också något som Systembolagets områdeschefer följer upp vid besök i butikerna.

Systembolagets grupp för märkningskontroll har under hösten 2012 fått en del klagomål på att man inte godkännt etiketter eller förpackningar på kommande lanseringar, främst i beställningssortimentet. Systembolaget anser dock att man följer de lagar och riktlinjer som finns för livsmedel och alkoholdrycker, och i de flesta fall lanseras dryckerna efter mindre förändringar av förpackningsutstyrseln.

2.1.4 Artiklar i modul T9

Konkurrensverket har tidigare mottagit kritiska synpunkter från vissa leverantörer beträffande modul T9 i Systembolagets gamla sortimentsmodell. T9 är den modul där artiklar från beställningssortimentet vilka kvalificerat sig till det fasta sortimentet initialt placeras och där artiklar som inte har kvalificerat sig för lagerföring i Basmodul – modul T3 hamnar. De allra flesta artiklar i T9 placeras på butik men det finns ingen garanterad butikstäckning.⁵ Artiklar i modul T9 ingår i det ordinarie sortimentet och kan än så länge inte beställas via Systembolagets e-beställningstjänst. Enligt leverantörerna innebär detta att artiklar i modul T9 som inte placeras

---

⁵ Den 30 september 2012 fanns det 523 artiklar i modul T9. Systembolaget lagerförde 509 av dessa på 417 olika butiker.

på butik för närvarande har väldigt begränsade möjligheter att nå ut till konsumenterna.

Systembolaget uppger att man haft som mål att göra artiklarna i modul T9 tillgängliga för e-beställning under november 2012. Systembolaget har dock fått revidera detta mål eftersom man saknar resurser att hantera både den förändringen och det utvecklingsarbete som hänger samman med försöket med hemleveranser (se avsnitt 2.2.1 nedan). En annan orsak till att Systembolaget har avvaktat med förändringen avseende modul T9 är att Systembolaget inte vill göra systemförändringar i sina IT-system från slutet av november fram till nyår eftersom detta är en av de perioder på året då Systembolaget har som mest kunder och störst försäljning. Systembolagets IT-system är under denna period utsatt för hård belastning och de störningar och avbrott i tillgängligheten som skulle kunna inträffa vid systemförändringar skulle skapa stora problem för Systembolagets leverantörer, butiker och kunder. Så fort utvecklingsarbetet rörande hemleveranser är avslutat kommer Systembolaget dock att påbörja arbetet med att göra artiklar i modul T9 tillgängliga i e-beställningstjänsten. Systembolaget hoppas detta ska vara klart i januari 2013.

Systembolaget nämner upplysningsvis att artiklar i modul T9 kommer att vara tillgängliga via e-beställningstjänsten för hemleverans i de försöksområden där Systembolaget erbjuder sådana leveranser. Artiklarna finns även tillgängliga på Systembolagets varudepå för snabb leverans till de kunder som gör beställning i butik samt i de butiker som har artikeln som lokalt val.

Systembolaget vill framhålla att det bara är på leverantörens begäran som en artikel kan flyttas från beställningssortimentet till det fasta sortimentet (modul T9). En leverantör med artiklar i modul T9 kan alltid välja att avlista dessa från T9 och istället sälja dem genom beställningssortimentet.

Genom införandet av Systembolagets nya sortimentsmodell kommer modul T9 att försvinna. Under en övergångsperiod kommer den dock att finnas kvar. Systembolaget uppger att den sista sortimentsutvärderingen enligt den gamla sortimentsmodellen ska ske i januari 2013. Resultatet av den utvärderingen ger förändringar i modul tilldelning från den 1 april 2013. De artiklar som då placeras i modul T9 innehåller den placeringen till den 30 augusti 2013 (fem månader). Fram till och med den 31 mars 2013 kan leverantör begära utvärdering av artikel i beställningssortimentet för överflyttning till modul T9. Från och med den 1 april 2013 ingår artiklar i beställningssortimentet per automatik i sortimentsutvärderingen vilket ger möjlighet till byte till det fasta sortimentet. Den första utvärderingsperioden enligt den nya sortimentsmodellen sträcker sig från den 1 april 2013 till och med den 30 juni 2013. De artiklar som klarar aktuell bidragsgräns för relevant sortimentsmix erhåller butiksdistribution från den 1 september 2013 (då är modul T9 borttagen).

2.2 Hemleveranser, internetbeställningar

2.2.1 Hemleveranser

Regeringen gav i september 2012 Systembolaget klartecken att göra försök med hemleveranser av alkoholdrycker i hela eller delar av maximalt sex län i Sverige.⁶ Försöket påbörjades i mindre skala i november 2012 med postorterna Sollentuna, Johanneshov och Bromma vilka samtliga ligger i Storstockholm. Därefter tillkommer postorten Nacka (Storstockholm). Under våren 2013 utökas försöket med några större postorter i andra delar av Sverige. Beslut om vilka dessa orter ska bli är inte fattat ännu. Systembolagets mål är dock att som försöksorter inkludera bl.a. delar av Göteborgs stad och Mölndal. Försöket inleds i full skala efter sommaren 2013 och kommer då att pågå i 12 månader i maximalt sex län – både storstad och landsbygd.

Försöket med hemleveranser utformas i samråd med erfarna alkoholforskare och i dialog med lokalpolitiker. I valet av orter har hänsyn tagits till om det finns en vana hos kunderna att använda den nuvarande e-beställningstjänsten med utlämning i butik. Hemleveransförsöket kommer att följas och löpande utvärderas med avseende på eventuella konsumtionsförändringar. En alkoholforskare och en professor i sociologi kommer att granska försöket. Utifrån erfarenheterna kommer beslut att fattas huruvida erbjudande av hemleveranser ska göras bestående och i så fall under vilka förutsättningar.

Tjänsten riktar sig till privatpersoner. Beställning och betalning sker på Systembolagets webbplats systembolaget.se. Hemleveranser sker tidigast tre dagar efter beställning och endast under Systembolagets öppettider på vardagar (måndag-fredag kl 10-20). Vid utlämning av varorna sker en obligatorisk legitimationskontroll. Ingen försäljning eller utlämning ska ske till personer under 20 år eller till berusade personer eller när det anses föreligga risk för langning. Leveranskostnaden beror på beställningens omfattning. Ett kolli, vilket motsvarar upp till tolv flaskor, kostar 220 kronor. Det finns en maxgräns på åtta kollin (96 flaskor) per beställning.

I början av försöket erbjuds drycker ur Systembolagets fasta sortiment för hemleverans till folkbokföringsadressen. Under år 2013 planerar Systembolaget att erbjuda hemleverans även av varor ur beställningssortimentet till valfri adress inom försöksområdena.

---

⁶ De ändringar i ägaravtalet mellan staten och Systembolaget som krävdes för att Systembolaget ska kunna utföra hemleveranser har gjorts.

2.2.2 Internetbeställningar

I februari 2011 lanserades Systembolagets nya webbplats där det är möjligt att beställa produkter från beställningssortimentet för uthämtning i valfri Systembolagsbutik. Därefter har Systembolaget utvecklat tjänsten med "webblanseringar", som är en bokningsfunktion för artiklar med mycket stor efterfrågan och liten tillgång, samt utökat det sortiment som är beställningsbart via Internet med vissa exklusiva artiklar i det fasta sortimentet (motsvarande modulerna T6, T7 och T8). Systembolagets målsättning är att samtliga artiklar oavsett sortiment ska vara tillgängliga via e-beställningstjänsten i samtliga leveranskanaler (butik, ombud och i aktuella områden hemleverans) under första kvartalet 2014. För att nå dit arbetar Systembolaget för att alla artiklar ska vara beställningsbara till butik under tredje kvartalet 2013 (med alla avses i detta sammanhang de artiklar som inte redan finns på hyllan i önskad butik). Vid samma tidpunkt ska även hela sortimentet finnas tillgängligt för hemleverans i aktuella områden. Systembolaget har sedan som mål att även göra samtliga sortiment tillgängliga för beställning för leverans till Systembolagets ombud under första kvartalet 2014.

Systembolagets e-beställningstjänst är redan i dagsläget möjlig att använda via mobila enheter såsom surfplattor och mobiltelefoner. Tjänsten är inte optimerad för den typen av skärmar men Systembolaget uppger att man kontinuerligt arbetar med att förbättra gränssnittet för mobila enheter. Systembolaget har som målsättning att de kunder som använder mobila enheter vid beställning ska uppleva en förbättring under första kvartalet 2013.

Av Systembolagets totala försäljning under januari-september 2012 hade ett värde om cirka 113,8 miljoner kronor föregåtts av beställningar via Systembolagets internetbeställningstjänst. Detta utgjorde cirka 0,5 procent av den totala försäljningen om cirka 22,8 miljarder kronor.

Vidare hade ett försäljningsvärde om ca 364 miljoner kronor föregåtts av s.k. kundbeställningar med vilket menas beställningar som inkommer via Systembolagets butiker. Kundbeställningarna kan lämnas via telefon till butik eller vid besök i butik.⁷ Nämnade summa utgjorde cirka 1,6 procent av den totala försäljningen om cirka 22,8 miljarder kronor.

2.3 Systembolagets tvister

Konkurrensverket har tidigare rapporterat till europeiska kommissionen om de straffrättsliga processer avseende mutor och bestickning med anknytning till Systembolaget som avslöjades år 2003.

---

⁷ Fram till den 25 juni 2012 gick det också att faxa in beställningar.

I rapporten till kommissionen i juni 2012 redogjorde Konkurrensverket utförligt för bakgrunden till den tvist som Systembolaget för närvarande har med V & S Vin & Sprit AB⁸ samt den skiljedom som meddelades i februari 2012. Systembolaget anser att skiljedomen är grovt felaktig och har till Svea hovrätt lämnat in en ansökan om stämning mot V&S Vin & Sprit gällande talan om ogiltighet och klander av skiljedomen. Systembolaget har gett in tre rättsutlåtanden i processen. V&S Vin & Sprit gav i september 2012 in sin första inlaga i målet. V&S Vin & Sprit bestrider i sitt svaromål Systembolagets talan samt begär ersättning för rättegångskostnader. V&S Vin & Sprit har i samband med svaromålet gett in två rättsutlåtanden. Systembolaget har yttrat sig över V&S Vin & Sprits svaromål i november 2012. Härvid tillbakavisar Systembolaget V&S Vin & Sprits argument. Systembolaget hänvisar även i kompletterande inlaga till en skiljedom i tvist mellan Systembolaget och Philipson Söderberg AB (se nedan). Konkurrensverket avser att bevaka och rapportera om händelseutvecklingen i kommande rapporter till kommissionen.

Systembolaget har även haft en tvist med Philipson Söderberg AB som är en annan leverantör av alkoholhaltiga drycker. I början av år 2003 gjorde Systembolaget en polisanmälan mot fem butikschefer och tre leverantörer som misstänktes för att ha agerat brottsligt och brutit mot leverantörspolicyn. Personal hos såväl Systembolaget som leverantörerna, bl.a. Philipson Söderberg, kom senare att åtalas och dömas för mut- och bestickningsbrott. Efter att förundersökningen avseende dessa brott hade slutförts, så Systembolaget upp ett antal inköpsavtal mellan Systembolaget och Philipson Söderberg avseende vissa produkter, under påstående att Philipson Söderberg hade begått avtalsbrott. Skiljeförfarandet initierades av Philipson Söderberg och parterna har tvistat i frågan huruvida Systembolaget till följd av uppsägningarna varit skadeståndsskyldigt mot Philipson Söderberg. I skiljedom den 23 november 2012 ogillades Philipson Söderbergs talan. Skiljenämnden konstaterade att Systembolaget haft civilrättslig grund att säga upp avtalen. Vidare anser skiljenämnden inte att det kunnat visas att Systembolaget genom uppsägningarna agerat i strid med tillämplig konkurrensrättslig lagstiftning.

---

⁸ Bolaget heter numera The Absolut Company AB. Eftersom det gick under namnet V&S Vin & Sprit AB när tvisten uppstod används namnet V&S Vin & Sprit AB i denna rapport.

3 Gårdsförsäljning, internetaktörer

3.1 Gårdsförsäljning

I mars 2010 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att ta fram ett förslag på hur gårdsförsäljning av alkoholdrycker skulle kunna ske på ett sätt som är förenligt med såväl EU-rätten som Systembolagets detaljhandelsmonopol och utan att det leder till negativa konsekvenser för folkhälsan.⁹ Med gårdsförsäljning avses försäljning av starköl, vin och spritdrycker direkt från tillverkare till konsumenter.

I december 2010 föreslog gårdsförsäljningsutredningen att gårdsförsäljning skulle tillåtas under vissa förutsättningar.¹⁰ Utredningens slutsatser presenterades i Konkurrensverkets rapport till kommissionen i juni 2011. Där redogjordes också för de särskilda yttranden m.m. som experter i utredningen m.fl. avgett. I Konkurrensverkets rapport till kommissionen i december 2011 redogjordes för de yttranden som inkommit från remissinstanserna. Här kunde Konkurrensverket konstatera att åsikterna om utredningens förslag gick vitt isär. Det främsta argumentet hos de remissinstanser som avstyrkte utredningens förslag var att ett tillåtande av gårdsförsäljning skulle leda till att Systembolagets detaljhandelsmonopol kommer att ifrågasättas ur ett EU-rättsligt perspektiv eftersom gårdsförsäljning skulle innebära ett avsteg från den restriktiva svenska alkoholpolitiken.

I september 2012 aviserade regeringen att gårdsförsäljning, enligt det förslag som utredningen presenterat, inte kommer att tillåtas. Regeringen är enig om att den föreslagna modellen för gårdsförsäljningen inte är förenlig med EU-rätten och detaljhandelsmonopolet. Frågan om gårdsförsäljning ska dock även fortsättningsvis beredas i regeringskansliet för att se om någon annan lösning kan finnas.

3.2 Internetaktörer

EG-domstolens dom i det s.k. Rosengrenmålet år 2007 ledde till att vissa ändringar gjordes i den dåvarande svenska alkohollagen. Den 1 juli 2008 klargjordes därmed i nämnda lag att det är tillåtet för privatpersoner i Sverige att köpa alkoholdrycker från ett annat land inom EES-området och föra in dessa till Sverige genom yrkesmässig befordran eller annan oberoende mellanhand.¹¹ Detta betyder att det är tillåtet för en transportör att bistå en privatperson med en transporttjänst när denne för in alkoholdrycker för personligt bruk i Sverige.

---

⁹ Dir 2010:21. I uppdraget ingick även att utreda frågan om möjligheten att tillåta servering av alkoholdrycker på särskilda boenden.

¹⁰ SOU 2010:98: Gårdsförsäljning (delbetänkande av Utredningen om vissa alkoholfrågor)

¹¹ Bestämmelsen finns även i nuvarande alkohollag.

Internethandelns del av den totala försäljningen av alkoholdrycker i Sverige är liten.¹² De senaste åren har den, enligt SoRAD, legat på 0,5 procent. På senare år har dock en rad företag etablerats i Sverige vilka erbjuder svenska konsumenter att beställa alkoholdrycker via Internet och få dessa levererade hem eller till olika utlämningsställen.¹³ Antalet personer som handlar alkoholdrycker via Internet har enligt SoRAD ökat på senare år.¹⁴ Nykterhetsorganisationen IOGT-NTO har betraktat detta som en oroande utveckling. I november 2011 lämnade IOGT-NTO därför in en anmälan till Ekobrottsmyndigheten mot tio företag som bedriver förmedling av alkoholdrycker över Internet. Ärendet skickades sedermera till City Åklagarkammare i Stockholm där åklagare under hösten 2012 fattat beslut om förundersökning.¹⁵ Sammanfattningsvis menar IOGT-NTO att verksamheterna i de anmälda företagen utgör en sådan fullständig försäljningskedja som kan likställas med detaljhandel av alkoholdrycker. Eftersom Systembolaget har lagligt monopol på detta menar IOGT-NTO att verksamheterna strider mot alkohollagen.

I maj 2012 beslutade regeringen att tillsätta en utredning gällande marknadsföring av alkoholdrycker och tobak samt tillsyn och ålderskontroll vid internethandel och hemleverans av alkoholdrycker.¹⁶ Bakgrunden var bl.a. att Konsumentverket och Alkoholleverantörernas granskningsman uttryckt ett behov av förtydliganden av de regler som gäller för tillsynen av internethandeln och den marknadsföring av internethandel som förekommer direkt till konsument. Vidare har Statens folkhälsoinstitut framfört att myndigheten saknar möjligheter att utöva tillsyn över den internethandel och hemleverans av alkoholdrycker till konsumenter som vuxit fram på senare år. Kommunerna har inte heller något tillsynsansvar. Resultatet av utredningen ska redovisas den 1 april 2013. En utförligare beskrivning av utredningsdirektivet finns i Konkurrensverkets rapport till kommissionen i juni 2012.

---

¹² I detta sammanhang avses privatpersoners köp av alkoholdrycker via Internet.

¹³ Antalet verksamma aktörer i Sverige som registrerat sig vid Skatteverket som distansförsäljare var vid årsskiftet 2011/2012 ca 70 stycken. Vid årsskiftet 2008/2009 var de ca 15 stycken.

¹⁴ "Internetalkohol – en kartläggning av självrapporterande alkoholbeställningar via internet 2004-2011" (SoRAD – Forskningsrapport 65-2012)

¹⁵ Ärendenummer AM20847-12.

¹⁶ Kommittédirektiv: Dir 2012:43. Avsändare: socialdepartementet.

4 Klagomål och synpunkter

I juni 2012 mottog Konkurrensverket ett klagomål på Systembolaget om missbruk av dominerande ställning. Enligt klagomålet stred Systembolagets agerande även mot principen om fri rörlighet för varor enligt Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF).

Klaganden var en aktör som driver en webbplats med information och tips om olika drycker. Affärsidén är att sprida information om drycker i Systembolagets beställningssortiment samt underlätta för konsumenterna att beställa dessa drycker. Via aktörens hemsida kan kunder göra beställningar ur beställningssortimentet som aktören sedan vidarebefordrar till Systembolagets butiker där kunderna hämtar ut och betalar för varorna. De producenter som aktören samarbetar med betalar ersättning till aktören för marknadsföringen på aktörens hemsida och för de tjänster aktören erbjuder konsumenterna.

Aktören har tidigare vidarebefordrat kundernas beställningar till Systembolaget via fax. Systembolaget tog bort sina faxar i juni 2012 och meddelade att det inte heller kommer att vara möjligt att göra beställningar via e-mail. Beställningar kommer att kunna göras i Systembolagsbutik, per telefon eller via Systembolagets e-beställningstjänst på Systembolagets hemsida. Användarkonton för e-beställningar får dock enligt Systembolagets Allmänna Villkor skapas endast av fysiska personer, alltså inte av aktören, som är ett företag. Villkoren tillåter emellertid att aktören har en länk på sin hemsida till Systembolagets webbplats och e-beställningstjänsten.

Aktören ansåg att de beställningsmetoder som står till buds fr.o.m. den 25 juni 2012 varken är praktiskt eller kommersiellt gångbara för aktörens verksamhet. Systembolagets agerande kommer enligt aktören att försvåra dennes verksamhet till en sådan grad att den de facto omöjliggörs. Aktören ansåg att tillgång till beställningssortimentets beställningskanaler, i synnerhet fax och e-mail, är en s.k. nödvändig nyttighet för aktören. Vidare ansåg aktören att Systembolaget i sin egenskap av monopolist är en nödvändig affärspartner.

Den övervägande majoriteten av dryckerna i beställningssortimentet kommer från utländska leverantörer. Aktören menade att Systembolagets agerande försvårar såväl konsumenternas tillträde till beställningssortimentet som leverantörernas möjligheter att marknadsföra sina produkter genom detta sortiment. Detta innebär enligt aktören att introduktionen och importen av alkoholhaltiga drycker från andra EU-länder försvåras vilket strider mot principen om fri rörlighet i FEUF.

Systembolaget tillbakavisade aktörens påståenden och menade att det skulle stå i strid med alkohollagens syfte och Systembolagets uppdrag att erbjuda tjänster som gör det möjligt för någon att i vinstsyfte öka försäljningen av alkoholdrycker eller i större omfattning tillhandagå andra med anskaffning av alkohol.

Konkurrensverket gjorde viss utredning med anledning av klagomålet men fann att förutsättningarna för att ytterligare utreda och bevisa de påstådda överträdelserna i

ärendet var begränsade. Konkurrensverket valde därför att inte gå vidare med ärendet. I sitt beslut konstaterade Konkurrensverket att kraven är högt ställda när det gäller att visa att missbruk av dominerande ställning i form av leveransavstängning av en nödvändig nytting föreligger. Dessutom skulle i det aktuella ärendet överväganden behöva göras beträffande konsumentskadan.¹⁷ Aktören har återkommit till Konkurrensverket i samma sak i december 2012.

I en debattartikel i Dagens Industri den 19 november 2012 kritiseras Systembolagets hemleveransverksamhet. Artikelförfattaren, som är VD för en vinklubb¹⁸, menar att regeringens beslut att tillåta Systembolaget att göra hemleveranser (om än så länge på prov) radikalt har förändrat konkurrensförutsättningarna på marknaden till de privata aktörernas nackdel. Enligt gällande lagstiftning är det endast Systembolaget som får lagerhålla alkoholprodukter för hemleverans i Sverige. Övriga aktörer som erbjuder hemleverans måste hålla sina lager utomlands vilket medför längre leveranstider och högre kostnader. Därmed menar artikelförfattaren att konkurrensen mellan Systembolaget och de privata aktörerna inte sker på lika villkor. Systembolaget har i replik den 1 december 2012 svarat att Systembolaget, genom sitt lagliga monopol, ansvarar för all alkoholförsäljning i detaljistledet i Sverige. Uppdraget är inte begränsat till ett butiksnät, och Systembolaget genomför serviceförbättringar, t.ex. hemleveranstjänsten, mot bakgrund av att sju av tio svenskar stödjer detaljhandelsmonopolet. Eftersom Systembolaget har monopol på detaljhandelsförsäljningen anser Systembolaget inte att det är korrekt att säga att hemleveransförsöket ändrar konkurrensförutsättningarna för privata internetaktörer.

Under hösten 2012 har Konkurrensverket från leverantörer mottagit synpunkter på vissa ändringar gällande fördelningen av logistikkostnader som Systembolaget genomfört i samband med införandet av den nya sortimentsmodellen. Enligt leverantörerna innebär de ändrade bestämmelserna att åtminstone vissa leverantörer av artiklar i beställningssortimentet skulle behöva leverera avsevärt större volymer än tidigare för att slippa bära en mångdubblad logistikkostnad. Leverantörerna menar att det finns risk för att många av dem, framför allt små företag, inte kommer att klara av de kraftigt ökade kostnaderna. Konsekvensen kommer att bli att de inte kan leverera till Systembolaget varför, i förlängningen, kunderna får färre produkter att välja emellan när de ska handla på Systembolaget.

Systembolaget har undersökt frågan och gör bedömningen att logistikkostnaderna, i den mån de går att jämföra eftersom det rör sig om två olika sortimentsmodeller, kommer att vara ungefär desamma som tidigare eller till och med något lägre. Systembolaget delar därför inte leverantörernas uppfattning att den nya sortimentsmodellen skulle leda till kraftigt ökade logistikkostnader. Orsaken till att Systembolagets bedömning skiljer sig från leverantörernas är enligt Systembolaget bl.a. att leverantörerna i sina beräkningar inte har beaktat ett antal centrala parametrar som

---

¹⁷Dnr 371/2012

¹⁸ Med "vinklubb" avses i detta sammanhang detsamma som "internetaktör" i avsnitt 3.2 ovan.

leder till minskade logistikkostnader samt att de, såvitt Systembolaget kan bedöma, utgått från felaktiga ingångsvärden avseende bl.a. utvärderingsperiodens längd.

Konkurrensverket har inlett en granskning av saken och för en dialog med Systembolaget och leverantörerna. Konkurrensverket kommer att redogöra för händelseutvecklingen i nästa rapport till kommissionen.

5 Ärenden i Alkoholsortimentsnämnden

Alkoholsortimentsnämnden har bl.a. till uppgift att överpröva Systembolagets beslut varigenom Systembolaget avvisat en alkoholdryck eller avfört en alkoholdryck ur sitt sortiment (inklusive beställningssortimentet).

Alkoholsortimentsnämnden fick under januari-september 2012 in sex överklaganden. Samtliga rörde avvisningsbeslut från Systembolaget. Nämnden avgjorde fem ärenden under perioden. I tre av ärendena avslog nämnden överklagandet. Ett ärende avskrevs sedan klaganden återkallat sitt överklagande. I ett ärende biföll nämnden överklagandet med en ledamot som skiljaktig. Sistnämnda ärende rörde Systembolagets beslut att avvisa ett vin från beställningssortimentet på grund av etikettens utformning. Nämnden gjorde bedömningen att etiketten inte stred mot alkohollagens föreskrifter om marknadsföring av alkoholdrycker. Den skiljaktiga ledamoten ansåg dock att ett bifall till överklagandet kan medföra en mera tillåtande hållning till utformningen av alkoholreklam än vad som är syftet med nämnda regler.

6 Försäljning och konsumtion av alkohol

6.1 SoRADs rapportering

SoRAD (Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning vid Stockholms universitet) har regeringens uppdrag att löpande följa alkoholkonsumtionen i Sverige. SoRADs kartläggning bygger på en beräkningsmodell som utgår från statistik över registrerad alkoholförsäljning (Systembolaget, restauranger samt folköl i livsmedelsbutiker) samt skattningar av oregistrerad alkohol (privatinförsel, smuggling, hemtillverkning samt internethandel).

Skattningarna av den oregistrerade alkoholen görs med hjälp av en löpande frågeundersökning där 1500 slumpmässigt utvalda invånare blir intervjuade om sina alkoholköp varje månad. En översyn av de metoder som används för att beräkna den oregistrerade alkoholkonsumtionen gjordes under år 2011. SoRAD har därefter gjort vissa ändringar i sitt beräknings sätt.

6.2 Systembolagets försäljning

6.2.1 Fast sortiment, tillfälligt sortiment, beställningssortiment

Under perioden januari-september 2012 uppgick Systembolagets totala försäljning till cirka 22,8 miljarder kronor. Ungefär hälften av omsättningen hänför sig till försäljning av vin (exklusive starkvin).¹⁹

Försäljningen var fördelad på olika sortiment enligt följande²⁰.

- Fast sortiment 96,3 procent
- Tillfälligt sortiment 2,1 procent
- Beställningssortiment 1,1 procent
- Privatimportservice 0,1 procent

Den 30 september 2012 var antalet listade artiklar i respektive sortiment följande.

- Fast sortiment 2 267 artiklar (17,2 procent av antalet artiklar)
- Tillfälligt sortiment 475 artiklar (3,6 procent av antalet artiklar)
- Beställningssortiment 10 455 artiklar (79,2 procent av antalet artiklar)

En genomsnittlig Systembolagsbutik hade sin försäljning fördelad på följande antal artiklar per sortiment under en genomsnittlig månad januari-september år 2012.

---

¹⁹ Källa: Systembolaget

²⁰ Övriga 0,4 procent hänför sig till försäljning av s.k. torra varor som t.ex. plastkassar.

- Fast sortiment 1 235 artiklar (86,9 procent av antalet artiklar, 96,8 procent av försäljningen)
- Tillfälligt sortiment 91 artiklar (6,4 procent av antalet artiklar, 2,1 procent av försäljningen)
- Beställningssortiment 95 artiklar (6,7 procent av antalet artiklar, 1,1 procent av försäljningen)

Under januari-september 2012 listades totalt 2 847 nya artiklar i beställningssortimentet. 88 artiklar kvalificerade sig från beställningssortimentet för försäljning i det fasta sortimentet.²¹ Den 30 september 2012 fanns 478 artiklar från beställningssortimentet lagerförda i 200 Systembolagsbutiker tack vare att det fanns en dokumenterad efterfrågan på produkterna.²²

Under perioden januari-september 2012 avlistade Systembolaget totalt 230 artiklar från det fasta sortimentet. Som ett resultat av den utvärdering som ägde rum i januari 2012 avlistades 121 artiklar eftersom de inte uppnått den minibidragsgrens som krävs för fortsatt listning enligt Systembolagets Allmänna Villkor. Resterande 109 artiklar avlistades av samma anledning efter utvärderingen i juli 2012. Härutöver har 33 artiklar avlistats under perioden. 32 av dessa har avlistats på leverantörens egen begäran men i ett fall har Systembolaget sagt upp inköpsavtalet på grund av kvalitetsproblem med artikeln som leverantören inte lyckades åtgärda.

6.2.2 Lokalt val, lokalt producerade produkter och Systembolagets privatimportservice

Utöver det centralt tilldelade sortimentet har Systembolagsbutikerna möjlighet att ta hem ytterligare artiklar som "lokalt val". De produkter en butik själv får välja ska tas från det fasta och eller det tillfälliga sortimentet. Som huvudregel har tidigare gällt att antalet lokalt valda artiklar inte ska överstiga 50 stycken. Med den nya sortimentsmodellen finns dock inte någon sådan övre gräns. Kundefterfrågan och tillgängligt hyllutrymme per varukategori kommer att avgöra hur många sådana artiklar som kan lagerföras på varje enskild butik. Under januari-september 2012 utgjorde försäljningen av lokalt valda artiklar 4,9 procent av butikernas totala försäljning.²³ Antalet lokalt valda artiklar var 3 452. Av dessa kom 72,5 procent från det fasta sortimentet och stod för 94,8 procent av försäljningen av de lokalt valda artiklarna. 11 procent kom från det tillfälliga sortimentet och stod för 1,4 procent av försäljningen. 16,5 procent kom från beställningssortimentet och stod för 3,8 procent av försäljningen.

Det kommer också även fortsättningsvis att vara möjligt för leverantörer av lokalt producerade produkter i beställningssortimentet att, efter ansökan hos System-

²¹ Motsvarande siffror för samma period år 2011 var 2 462 respektive 53.

²² Motsvarande siffror för samma period år 2011 var 29 respektive 29.

²³ Motsvarande siffra för samma period år 2011 var 4,1 procent.

bolagets huvudkontor, lagerföra produkter i de tre närmast belägna Systembolagsbutikerna, d.v.s de butiker som är närmast belägen produktionen. Eftersom inköpsvillkoren relaterar till "lokal", och inte "svensk", produktion, ska också tillverkare av alkoholdrycker vars produktionsanläggningar är belägna i andra länder, men nära en Systembolagsbutik, kunna lagerföras i de lokala Systembolagsbutikerna. Skälet till att lokalt producerade produkter lagerförs i butik är att Systembolagets försäljningsstatistik visar att sådana produkter generellt sett har en betydligt högre lokal konsumentefterfrågan än jämförbara konkurrerande produkter som inte är lokalt producerade. Möjligheten att lagerföra produkter med dokumenterad lokal kundefterfrågan gäller samtliga artiklar i beställningssortimentet, d.v.s. regeln har inte tagits fram specifikt för lokalt producerade produkter. Under januari-september 2012 utgjorde försäljningen av lokalt producerade artiklar 0,17 procent av butikernas försäljning.²⁴

Systembolaget har uppgett att man kommer att förbättra sina rutiner genom att centralt följa upp alla butikers försäljning och kundförfrågningar av artiklar som inte tillhör respektive butiks sortimentsmix. Om sådana artiklar visar sig ha en kundefterfrågan som motiverar lagerföring kommer de att lagerföras på aktuell butik, oavsett artikelns sortimentstillhörighet. Alla beställningar (via butik eller Internet) som leder till köp fångas upp i Systembolagets systemstöd per butik. Muntliga förfrågningar som inte leder till köp kan registreras på artikelnivå i butikens kundservicesystem av personalen och tas med i beräkningen av vilka artiklar som bör lagerföras på den enskilda butiken utan att kunden behöver fylla i något formulär e.d.

Antalet förfrågningar till Systembolaget om privatimport har inte blivit färre efter den 1 juli 2008 då det klargjordes att privatinförsel av spritdrycker, vin och starköl är tillåtet. Under januari-september 2012 tog Systembolaget emot 10 145 förfrågningar om privatimport. Av dessa ledde 4 578 (45,1 procent) till att köp gjordes. Systembolaget avser för närvarande inte att göra några förändringar av sin privatimportservice.

6.3 Alkoholdrycker beställda via Internet²⁵

Internethandeln har enligt SoRADs beräkningar varit liten de senaste åren, cirka 0,5 procent av den totala alkoholkonsumtionen år 2011, en siffra som varit oförändrad sedan år 2009.²⁶

---

²⁴ Motsvarande siffra för samma period 2011 var 0,10 procent.

²⁵ Samtliga siffror från SoRAD som rör år 2012 är preliminära.

²⁶ Någon siffra för år 2012 finns ej än.

Andelen av befolkningen som köpt alkohol via Internet de senaste tolv månaderna är 1,15 procent år 2012, vilket kan jämföras med 1,23 procent år 2011, 0,65 procent år 2010 och 0,53 procent år 2009. Siffran har alltså ökat sedan år 2009.

Det genomsnittliga Internetköpet per person de senaste 12 månaderna, uttryckt i ren alkohol, ligger på 0,04 liter år 2012 vilket kan jämföras med 0,04 liter år 2011, 0,03 liter år 2010 och 0,03 liter år 2009.²⁷ En ökning har alltså skett.

De varukategorier som det köptes mest av via Internet år 2012 var vin, som utgjorde 61 procent av inköpen, och sprit som stod för 29 procent. År 2009 stod vinköpen för 21 procent varefter en stadig ökning skett. För sprit har andelen varierat mellan 29 och 43 procent under åren 2009-2012.

Andelen av dem som beställer alkoholdrycker via Internet som även handlar på Systembolaget är 65 procent. År 2009 var motsvarande siffra 75 procent.

6.4 Utvecklingen

I maj 2012 publicerade Timbro rapporten *Alkoholen – en lyckad svensk liberalisering*.²⁸ Rapporten baseras på uppgifter från bl.a. SoRAD, Statens Folkhälsoinstitut, Socialstyrelsen, Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). I rapporten redogörs för en rad förändringar som skett på området för alkoholdrycker de senaste decennierna, bl.a. att Systembolagets utbud har mångdubblats sedan år 1995 samt att priserna på alkoholdrycker i detaljhandeln generellt sett sänkts. Rapporten innehåller även en redogörelse för konsekvenserna av förändringarna, bl.a. att den årliga alkoholkonsumtionen successivt sjunkit från år 2004 och att trenden för alkoholrelaterad dödlighet har varit stabil sedan år 1987 och på senare år något minskande för män.²⁹ Ett utförligare referat av rapporten finns i Konkurrensverkets rapport till kommissionen i juni 2012.

---

²⁷ Avser mängden alkohol utslaget på hela befolkningen.

²⁸ Rapporten är skriven av Mattias Svensson. Timbro är en del av Stiftelsen Fritt Näringsliv. Se www.timbro.se.

²⁹ Alkoholrelaterad dödlighet mäts av Socialstyrelsen som dödsfall där alkohol eller en alkoholbetingad organskada har nämnts som bidragande eller underliggande skada.

7 Sammanfattande kommentar

Systembolaget har utarbetat en ny sortimentsmodell och börjat implementera denna under hösten 2012. Förändringarna genomförs stegvis och modellen avses vara fullt införd i början av hösten 2013. Den nya sortimentsmodellen syftar enligt Systembolaget till att bättre anpassa sortimentet efter kundbehovet. Genom ett nytt sätt att klassificera och gruppera butiker, och genom införande av flera sortimentsmixar och tätare sortimentsskiften, vill Systembolaget skapa större flexibilitet för kunderna. För leverantörerna innebär den nya modellen fler tillfällen och möjligheter att kvalificera sig för försäljning i det fasta sortimentet. Stegen mellan olika distributionsnivåer blir lägre, och införandet av viktning för marknadstäckning innebär att artiklar inte enbart kommer att utvärderas efter försäljningen i de butiker där de finns utan efter den försäljning de faktiskt genererar totalt sett. Syftet är att skapa en mer rättvis bedömning av artiklarnas prestation.

Konkurrensverket skrev i sin rapport till kommissionen i juni 2012 att verket anser att det är bra från konsumentens synpunkt att Systembolaget har som mål att i högre grad anpassa sitt utbud efter konsumenternas behov och önskemål. Konkurrensverket uttryckte sig också överlag positivt över de förändringar som berör leverantörerna och över att Systembolaget i sin process med den nya sortimentsmodellen för en dialog med leverantörerna.

Med anledning av de synpunkter Konkurrensverket fått gällande artiklarna i modul T9 i den gamla sortimentsmodellen har verket ställt en rad frågor till Systembolaget. Artiklar i modul T9 ingår i det fasta sortimentet men har inte garanterad butikstäckning, och Konkurrensverket anser att det är positivt att modulen tas bort. Konkurrensverket är dock kritiskt till att de artiklar i modul T9 som inte är placerade på butik för närvarande har begränsade möjligheter att nå ut till konsumenterna bl.a. eftersom introduktionen av artiklarna i Systembolagets e-beställningstjänst blivit fördröjd. Konkurrensverket noterar emellertid att Systembolaget har som mål att inom kort göra artiklarna beställningsbara i e-beställningstjänsten.

De synpunkter som Konkurrensverket mottagit från leverantörer angående fördelning av logistikkostnader har verket ännu inte hunnit utreda närmare. Konkurrensverket för dock en dialog med Systembolaget och leverantörerna i denna fråga. Utgångspunkten för Konkurrensverket är att Systembolaget alltid ska applicera principerna om likvärdig tillämpning av objektiva och transparenta inköps- och försäljningsvillkor.

Konkurrensverket kommer att följa och rapportera om den nya sortimentsmodellen i framtida rapporter till kommissionen.

Under hösten 2012 meddelade regeringen att gårdsförsäljning, enligt det förslag som Gårdsförsäljningsutredningen presenterade i december 2010, inte kommer att tillåtas i Sverige. Skälet är att regeringen anser att det finns risk för att Systembola-

gets detaljhandelsmonopol inte längre skulle anses förenligt med EU-rätten om förslaget genomfördes. Ärendet bereds dock även fortsättningsvis i regeringskansliet i syfte att hitta en lösning som kan fungera. Konkurrensverket har tidigare uttryckt sig positivt till gårdsförsäljning bl.a. eftersom den torde öppna möjligheter särskilt för små producenter av alkoholdrycker vilkas produkter inte ingår i Systembolagets ordinarie sortiment eller beställningssortimentet och vilka kan ha svårt att på andra sätt få avsättning för sina produkter på marknaden.

Internethandeln med alkoholdrycker har varit föremål för en livlig debatt i media under en längre tid. Samtidigt kan Konkurrensverket konstatera att Internethandelns andel av den totala alkoholförsäljningen enligt SoRAD fortfarande är mycket liten. År 2011 utgjorde den endast cirka 0,5 procent av den totala alkoholförsäljningen. Även andelen av befolkningen som köper alkohol via Internet är låg, år 2012 låg den enligt SoRAD på 1,15 procent.

I november 2012 inledde Systembolaget sin försöksverksamhet med hemleveranser på ett antal orter i Sverige. Vid tidpunkten för författandet av denna rapport är det för tidigt att kunna se några resultat av hemleveransförsöket eller dra några säkra slutsatser. Försöket kommer att granskas av alkoholforskare och en utvärdering med avseende på eventuella konsumtionsförändringar kommer att göras. Konkurrensverket avser att följa och rapportera om hemleveransverksamheten i kommande rapporter till kommissionen.

De senaste åren har antalet företag som erbjuder svenska konsumenter att beställa alkoholdrycker från andra EES-länder via Internet, och ombesörjer hemleverans av dessa drycker, ökat. Kritikerna menar att detta, samt det faktum att andelen av befolkningen som köpt alkohol via Internet har ökat, utgör ett hot mot Sveriges restriktiva alkoholpolitik och folkhälsan. Internetaktörerna, å sin sida, har framfört kritik mot Systembolagets nyligen påbörjade försök med hemförsäljning som de menar radikalt har förändrat konkurrensförutsättningarna till internetaktörernas nackdel. I sammanhanget noterar Konkurrensverket att åklagare, efter IOGT-NTOs anmälan, beslutat inleda förundersökning av ett antal privata internetaktörer.

Vidare noterar Konkurrensverket att regeringen tillsatt en utredning för att undersöka hur tillsyn av internethandel med alkoholdrycker och hemleveranser av dessa bör bedrivas.³⁰

Konkurrensverket kommer att följa och redogöra för utvecklingen av Systembolagets hemleveranser, åklagarens utredningar, den av regeringen tillsatta utredningen samt anknyttande frågor i kommande rapporter till kommissionen.

---

³⁰ Se Konkurrensverkets rapport till kommissionen i juni 2012, sid 17-18.

Vad gäller de korrupsionsproblem med anknytning till Systembolaget och vissa leverantörsbolag som avslöjades år 2003 har Konkurrensverket i sin tidigare rapportering till kommissionen konstaterat att Systembolaget vidtagit åtgärder mot dessa.³¹ Konkurrensverket har bl.a. i sin rapport till kommissionen i juni 2012 rapporterat om den tvist som Systembolaget har med V&S Vin & Sprit. Då saken ännu inte är slutligt avgjord avser Konkurrensverket att fortsätta bevaka och rapportera om händelseutvecklingen.

---

³¹ Se bl.a. Konkurrensverkets rapport till kommissionen i december 2006